

DOI: <https://doi.org/10.54937/ssf.2024.23.3.9-18>

Bezpečnosť školského prostredia – vonkajšie a vnútorné vplyvy

Security of the School Environment – External and Internal Influences

Ján Danek

Abstract

The study deals with analysis and evaluation of external and internal influences for security on schools. On the background of general social security and safety situation are solved the measures and conditions of narrower and wider environment on line of protection of schools. On relation of these influences are evaluated and fixed the tasks of schools for its internal and external security. By tasks of management, pedagogical, expertal, technical and administrative employees and pupils of school. In relation of external and internal conditions and measures is created an assumption for need security of schools, pupils and its employees too.

Keywords: Security. Interpersonal relations. Cooperation. School order. Respect. Responsibility.

Do reálnej, každodennej výchovno-vzdelávacej praxe a úloh každej školy patria nielen aktivity spojené s vyučovaním a výchovným pôsobením, ale aj zabezpečovanie ochrany zdravia a bezpečnosti detí v ich priestoroch. Rodičia odovzdávajú, či deti posielajú do rúk učiteľkám a učiteľom s dôverou v ich vzdelávacie a výchovné pôsobenie a zároveň aj s dôverou v realizáciu ochrany ich zdravia a realizácie bezpečnosti pred menším či výraznejším poškodením. Ťažko ale uvádzať malé či väčšie poškodenie zdravia, lebo akékoľvek ublíženie žiačke či žiakovi školy znamená konkrétnu fyzickú, psychickú či spoločenskú traumu. V zmysle poznania charakteristiky zdravia, z pozície Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), že „zdravie je stav fyzickej, psychickej a spoločenskej pohody“. Zdravie je najvýraznejšia hodnota každého človeka, jej či jeho života. Fyzická a psychická pohoda sa dá zabezpečiť napr. zdravým životným štýlom, pohybom, relaxáciou, vhodnými voľnočasovými aktivitami či práve lekárskou starostlivosťou, ale spoločenská pohoda je viazaná na celkovú spoločenskú kultúru, morálku, hodnotovú orientáciu, prezentáciu a stav spoločenského spolužitia, deklarovanú či užívateľskú demokraciu, vnútornú či medzinárodnú bezpečnostnú situáciu a hlavne pozíciu človeka v spoločenskom systéme. Bez rozdielu, či ide

o dieťa, dospievajúceho či dospelého. Každá občianka a každý občan chce žiť plnohodnotný život charakterizovaný ako „pretrvávajúce humanizované formy existencie prírody a spoločnosti, ktoré ľudská civilizácia do súčasnosti dosiahla“ (Steindl, 2000, s. 12). A k humanizovaným formám existencie ľudskej spoločnosti patria aj hodnoty zdravia, kvality života, ústretových medziľudských vzťahov, tolerancie a mieru. Oni zabezpečujú spoločenskú bezpečnosť, ktorá môže byť primeranou hrádzou pred prírodnými nebezpečenstvami a možnosťami prevencie nebezpečenstiev ako sú sucho, povodne, víchrice, zemetrasenia, veľké vlny, výbuchy sopiek a i. Lebo spoločenský pokoj a mier umožňuje venovať viac pozornosti a podpory vede, výchove a vzdelávaniu a tým lepšiemu prognózovaniu a zabezpečovaniu ochrany obyvateľov vo všetkých oblastiach života..

Pokiaľ je potrebné uvažovať o riešení bezpečnosti v školskom prostredí prejavuje sa nevyhnutná analýza vonkajších a vnútorných vplyvov. Lebo školy sú, bez rozdielu, súčasťou širšieho spoločenského prostredia a teda vonkajšie ovplyvňovanie ich bezpečnosti sú spojené s ním. Vplyv vonkajšieho prostredia, na bezpečnosť pobytu žiakov v školách, je viazaný práve aj na vonkajšie prostredie školy, začlenenie školy do celkovej spoločenskej i urbanistickej sféry konkrétnej obce (mesta, mestskej časti, dediny), bezpečnostnú situáciu okresu či kraja a následne bezpečnostnú situáciu a jej zabezpečenie v krajine. Ako súčasť celkovej medzinárodnej bezpečnostnej situácie. Lebo, bezpečnosť v školách nemožno obmedziť len na elimináciu ohrozovania žiakov či učiteľov útočníkmi so zbraňami akéhokoľvek druhu, ale aj na oblasti šikanovania, kyberšikanovania, ohovárania, vylučovania z kolektívu, posmeškov a pod. Prejavy, ktoré sú viazané na celkovú morálnu, hodnotovú a kultúrnu klímu prostredia. Vonkajšie vplyvy vychádzajú z komunikácie medzi ľuďmi, z riešenia problémov násilia, postupov v eliminácii sociálno-patologických javov, bezpečnosti v prostredí, priamosti a čestnosti v medziľudskom kontakte, vplyvov masovokomunikačných prostriedkov. Zároveň by aj mala, v každom prostredí, znieť idea dobra medzi ľuďmi v zmysle ich vzájomného rešpektu a úcty. Nie v takom prístupe, ako uvádza R. Bregman (2020), že v súvislosti s presadzovaním dobra prichádzajú tri varovania a to:

1. Postaviť sa za ľudské dobro znamená postaviť sa proti vážnej prekážke, lebo existuje cynizmus a problémy sa pri neriešení vracajú.
2. Ak sa postavíme za ľudské dobro staviame sa proti mocným tohto sveta, lebo silný a nádejou naplnený pohľad na ľudskú prirodzenosť ich priamo ohrozuje.
3. Postaviť sa za ľudské dobro znamená rozpútať búrku posmechu lebo vás budú nazývať naivným a nechápajúcim existujúcu realitu. Ale, v súvislosti s B. Carsonom (2015, s. 174) je potrebné konštatovať, že „byť dobrý je voľba. To nemôžu diktovať okolnosti alebo sila, ak sú proti vašej vôli. To je vedomé rozhodnutie, požadované učenie, presvedčenie a sila charakteru.“

Napriek všetkému presadzovaniu a rozvíjaniu dobra, ústretovosti a tolerancie je povinnosťou škôl, ich pedagogických, odborných, technických či administratívnych zamestnancov v línii realizácie výchovy, úloha pôsobenia s cieľmi výchovy charakteru, hodnotovej orientácie, ľudskosti a pozitívneho vzťahu k životu a svetu. Nakoniec, túto úlohu prezentoval aj v pozoruhodnej publikácii *Teórie výchovy alebo hľadanie dobra* prof. M. Zelina (2004). V nej uviedol aj definíciu pedagogiky ako vedy o humanizme, humanite a sociálnej spravodlivosti. Lebo „všeobecné dobro v konkrétnej podobe znamená 1. určité morálne, legislatívne a inštitucionálne prostredie umožňujúce človeku seba-realizáciu ako jeho najvyššiu potrebu, 2. hospodársko-politické a kultúrne usporiadanie spoločnosti umožňujúce človeku sledovať svoje schopnosti v zhode so záujmami a schopnosťami iných, 3. konkrétnu atmosféru, v ktorej sa človek, jedinec, alebo spoločenské skupiny môžu slobodne rozvíjať v prospech seba i celej spoločnosti“ (Hulan, Dzuriaková, 2007, s. 18 – 19). V tomto poznaní sa ukazuje výrazná potreba výchovného vplyvu prostredí, hlavne v zameraní na hodnotovú orientáciu a charakter s podporou ľudskosti. Kvality, ktoré je potrebné, v procese výchovy a vzdelávania, utvárať predovšetkým postupom, že žiaci spoznávajú určité prejavy dobra z histórie či súčasnosti (obdobie humanizmu a renesancie, reformácie, osvietenstva, osobnosti A. Schweitzera, záchrancov židovských obyvateľov počas holocaustu, M. Gándhího, M. Luthera Kinga jr., N. Mandelu, darcov krvi, opatrovateliek či opatrovateľov a i.). A potom môžu diskutovať o riešení situácií, vzťahov, aktivitách okolo nich. Môžu, počas vyučovania jednotlivých vyučovacích predmetov, realizovať diskusie o človeku, o ľuďoch, o ľudstve ako súbore rozličných typov či rás ľudí, ale pri osvojovaní si skutočnosti, že je jedno, či je niekto svetlý, čierny, žltý, moslim, kresťan, žid, bohatý či chudobný, podstatná je skutočnosť, že je človekom. Človek s reálnymi morálnymi i životnými zásadami v správaní, rozhodovaní a hlavne v konaní v záujme ľudského šťastia, spokojnosti a vzájomnej úcty. Vychádzame z názoru, historického či súčasného, že každý človek sa rodí dobrý a mravný a že ho kazí spoločenské prostredie. Preto je potrebné pozornosť orientovať na normy a hodnoty prostredia, užšieho, stredného či najširšieho, ale aj na dedičnosť viazanú na ľudskú prirodzenosť. Ľudskú prirodzenosť, chápanú ako „súhrn behaviorálnych, kognitívnych, a morálnych charakteristík človeka determinovaný skôr génmi ako výchovou a prostredím“ (Gál, 2004, s. 14). V tomto zmysle už J. J. Rousseau a ďalší pedagogickí myslitelia konštatovali, že človek je v podstate skutočne dobrý, čo znamená potrebu výraznejšej kultivácie spoločenského života, ktorom budú na prvom mieste kultivovaní ľudia, občania, a nie mocichtivosť, vládnutie, zisky či napĺňanie individuálnych alebo skupinových záujmov a potrieb. Ale zároveň je tu aj otázka, ktorú vyslovili už mnohí odborníci – napr. R. M. Sapolsky, A. Gruschka, B. Carson, v čom je podstata skutočnosti, že človek voči človeku sa vie výrazne obetovať, ale na druhej strane aj ublížiť, posielat' do koncentračného tábora, znižovať dôstojnosť či priamo obráť o život. Teda, ľudia majú byť voči sebe ústretoví, rešpektujúci sa a poznávajúci potreby tých druhých, potreby fyzické, psychické, spoločenské či biologické.

A. Gruschka v publikácii *Bürgerliche Kälte und Pädagogik. Moral in Gesellschaft und Erziehung* (1994) píše o odcudzovaní sa ľuďmi, ich nezainteresovanosti o osudy iných, o nedostatočnom spoločenskom prežívaní i túžbach po nadradenosti, ziskuchtivosti či neúprimnosti. Aj po moci a možnosti manipulovať inými ľuďmi, ovládať ich. Aby uvedené manipulácie či odcudzovanie boli eliminované nastáva úloha výchovy a vzdelávania, najmä v línii humanistického zamerania a mieru, v celkovom súhrne ich poznania a presvedčenia. „Humanizmus je potrebné vnímať v obsahu, že je etický, vedecký a filozofický svetonázor, ktorý zmenil svet. Začínal u antických filozofov starovekého Grécka, v konfuciánskej Číne a klasickej Indii a moderný humanizmus vznikol v období renesancie, keď viedol k položeniu základov modernej vedy. V priebehu osvietenstva vytvoril nové myšlienky sociálnej spravodlivosti a inšpiroval demokratické revolúcie našich čias. Humanizmus pomáhal vytvárať nové etické názory zdôrazňovaním hodnoty slobody a šťastia, ako aj ceny všeobecných ľudských práv“ (in Danek, 2022, s. 130). Obsahovo humanizmus znamená úctu a hodnotovo jeho myšlienky a hodnoty vyjadrujú stále obnovovanú dôveru v silu ľudí vyriešiť svoje problémy a dosahovať nové horizonty na základe aktivít, schopností a práce ľudí ako celku i jednotlivcov. V súlade s humanizmom je potrebné uplatňovať i usmerňovať aj správanie i konanie dospelých, dospievajúcich i detí v zmysle eliminácie ohováračiek, osobných útokov, znižovania ľudskej dôstojnosti, zneužívania spoločenskej pozície akéhokoľvek druhu, ale presadzovať význam a hodnotu zdravia, spokojnosti a šťastia každého človeka. Takto je možné zabezpečovať bezpečnosť všeobecne a bezpečnosť v školách tiež. V súlade s pravdou, spravodlivosťou a vnútorným zmierom.

Otázky bezpečnosti všeobecne, ale aj v školských prostrediach, sú dlhodobými sprievodcami nielen v školských systémoch, ale aj v širších spoločenských súvislostiach. Napríklad K. Lorenz v publikácii *8 smrteľných hriechov* (2000) medzi inými uvádza aj preľudnenie Zeme a tým aj rast nezájmu o iných ľudí. Ale prečo? Ved' je potrebné vytvárať ústretové medziľudské vzťahy a odstraňovať akékoľvek negatívne prejavy v súlade s úlohou človeka v živote, jeho sily či prínosu. Otázok je v tomto zmysle veľa, lebo je potrebné jasne deklarovať, či vysvetľovať, že život spoločnosti tvoria všetci ľudia a nie zopár zvolených s povinnosťou riadiť sa potrebami občanov. Bez vyčleňovania sa z ich kvality života. Prinášať príklady z krajín s vysokou mierou šťastia, ľudského rozvoja, demokracie, rovnosti ľudí, nízkou korupciou, kvalitným spoločenským systémom. Ale aj v ich prostredí sa ukazujú negatívne medziľudské aktivity ako napr. vražda švédskeho premiéra O. Palmeho v roku 1986, zbesilé vyčítanie A. Brejvika na ostrove Utoja z roku 2011, strelba vo fínskej škole v marci 2024, prejavy xenofóbie či extrémizmu v Nemecku, Francúzsku, Veľkej Británii, násilia v školách USA, strelba na Filozofickej fakulte Karlovej univerzity v decembri 2023 a ďalšie. Teda, ani sebalepší spoločenský systém v plnej potrebe nezabrání takýmto nebezpečenstvám. Aj v spojení s názorom V. Havla (in Deneen, 2022, s. 15), že „lepší systém automaticky nezaručí lepší život. Skôr je to naopak: len lepším životom sa dá vybudovať lepší systém.“

Čo teda zlyhalo a zlyháva? Úcta voči životu, voči človeku, potrebná tolerancia v názoroch a vzťahoch, nedostatočná eliminácia túžby po nadradenosti, nedostatočné riešenie ubližovania, vlastná nedocenenosť či nepochopenie, snaha o zviditeľnenie, frustrácia? Alebo celková morálno-spoločenská klíma, hodnotová orientácia, vnútorné vzťahy v spoločnosti, neriešenie perspektív či nedostatočný tlak pravdy? Potrebné je otvárať stále väčší priestor a podporu výchove a vzdelávaniu, uznávať morálny charakter, propagovať realizované dobro, zodpovednú pracovnú činnosť, správanie v súlade s právnymi či náboženskými normami a usmerneniami. Lebo hodnoty a normy, spolu s rešpektom voči ustanoveniam ústavy demokratickej krajiny, vytvárajú vhodný vonkajší vplyv prostredia v línii motivácie i podnetov pre život.

Vonkajší vplyv má pôsobiť, alebo byť podnetom na riešenia, aj vnútorných vplyvov v zmysle aktualizácie názoru J. Průchu (1997, s. 403), že „chladná škola má podiel na tom, že ľudia sa stávajú chladnými. Prúd tepla povedie k rastu zodpovednosti za druhých, k rastu porozumenia a dôvery.“ Preto je tu nevyhnutnosť hľadania a nájdenia podstaty nutnej ústretovosti, teda tepla vo vzťahoch a hodnotách v priestoroch škôl. Najskôr to musí byť objektívne poznanie významu a prínosu školy pre každého jednotlivca, vrátane hodnotenia významu vzdelania, vzdelanosti, výchovy, vychovanosti, nasleduje zvýšenie a nevyhnutné docenenie spoločenského významu učiteľov všetkých stupňov a podpora školského systému v krajine. Nielen ako nositeľov a šíriteľov kultúry, ale aj ako prispievateľov do kvality a výkonnosti ekonomiky krajiny. Pokračuje nevyhnutná sila dobrej pedagogickej komunikácie v zmysle jej cieľov a významu, s prínosom odborných, technických i administratívnych zamestnancov škôl. Nasleduje osvojovanie si sily múdrosti, morálky a všeľudskej spolupatričnosti. Škola, základná, stredná či vysoká, je prechodným stupňom dieťaťa či dospelujúceho mladého človeka (na vysokej škole už dospelého) medzi životom v rodine a životom, spoločenským a pracovným, v podmienkach krajiny a učители v nej nielenže vzdelávajú a vychovávajú, ale aj zabezpečujú a zodpovedajú za bezpečnosť a zdravie žiakov. Preto žiadaná bezpečnosť a ochrana zdravia má a musí byť zabezpečená:

- dodržiavaním všetkých pravidiel a noriem života školy počnúc štatútom školy, pokračujúc školským poriadkom a realizáciou pravidiel pedagogickej komunikácie končiac,
- celkovým zabezpečením školského nábytku a všetkých zariadení školy, vrátane školskej kuchyne, jedálne či priestorov pre voľnočasové aktivity,
- zodpovedným výkonom vyučovania a dozorom voči žiakom počas prestávok,
- zvýšením autority a významu triednych učiteľov v zmysle lepšieho poznania detí a utvárania triedneho výchovného kolektívu,
- okamžitým riešením aj najmenších prejavov netolerancie medzi žiakmi a tým zabraňovať akejkoľvek forme šikanovania a iným sociálno-patologickým javom,
- zlepšovaním a zdokonaľovaním práce školského klubu detí a rozširovaním možností pre ďalšie voľnočasové aktivity žiakov,

- dôrazným sledovaním vstupov do priestorov školy a pohybu cudzích osôb v nej,
- spoluprácou s Policajným zborom, zvlášť v procese prevencie sociálno-patologických javov,
- nezanedbávaním a účinným rozvojom spolupráce s rodičmi detí alebo ich zákonnými zástupcami,
- uplatňovaním sociálneho konsenzu vo výchovnom pôsobení členov pedagogického zboru,
- všímaním si, reagovaním a nezanedbávaním informácií od detí ako súčasti celkového riadenia a života školy,
- využívaním, poznávaním a uplatňovaním aj skúseností ďalších domácich i zahraničných škôl v tejto oblasti,
- pravidelným vyhodnocovaním a riešením celkového technického stavu školských zariadení.

Zároveň, všetky uvedené opatrenia majú zabráňovať látkovej či nelátkovej závislosti, agresívnemu správaniu, záškoláctvu, extrémizmu, túlaniu, samovražednosti, adrenalínovým aktivitám alebo rizikóvemu správaniu v doprave (Emmerová, 2023).

Uvedené prístupy a opatrenia znamenajú určitú možnosť a priestor pre reguláciu, možno v očiach mnohých aj obmedzovanie voľnosti či slobody, ale zároveň je nutné upozorniť na fakt poznania, že tvoja sloboda končí tam, kde začínaš narušovať slobodu iného človeka (Čič, 2001). Teda, „pre človeka, ako druh či formu života, je totiž charakteristická taká regulácia, ktorá je výsledkom trojakého tvarovania – biologického, spoločensko-kultúrneho a kognitívno-hodnotovo-vôľového. Ľudskú reguláciu konania a myslenia je preto treba skúmať vo vzťahu k danej kultúre, k všeobecnej neurobiológii, ako aj k psychologickým štruktúram samotného jedinca“ (Plichtová, 2004, s. 107). Regulácia ľudského správania, v každom prípade, vyžaduje také nevyhnutné postupy, ktoré spájajú základné podmienky života, reálnu morálku vnímanú ako súhrn pravidiel a noriem usmerňujúcich ľudské správanie (Jatschenko, 2023), naplňovanie všetkých náboženských cností či potrieb bez rozdielu náboženského vyznania, jednotu slov a činov v línii pravdy, pokory a medziľudskej úcty, ľudskej rovnosti a spolupráce. Všetky uvedené normy majú byť poznávané a interiorizované v podmienkach jednotlivých škôl šíriacich vzdelanosť, kultúru, mravnosť a ľudskú cnosť. Spoločnosť, ktorá vytvára, či bude vytvárať kvalitné podmienky pre vzdelávanie a výchovu, v normách humanizmu a demokracie, múdrosti a cnosti, ľudskosti a ústretovosti, získa skutočný základ vlastného rozvoja s vplyvom na širší vonkajší svet. Lebo kvalitu života nezabezpečujú len predstavitelia zákonodárnych či výkonných orgánov štátu, oni majú efektívne život usmerňovať v súlade s ústavou, ale všetci občania vlastnou pracovnou činnosťou, správaním, vzťahmi, komunikáciou, rešpektom a uznaním voči sebe. Žiaci sa v takýchto podmienkach majú naučiť aj rešpektu voči múdre mu poznaniu, že rozdiely medzi ľuďmi, neskôr národmi, náboženstvami či štátmi

začali vtedy, keď sa medzi nimi začalo šíriť a presadzovať majetníctvo, konzumizmus či túžba po moci, po moci väčšej, ešte väčšej či najväčšej. Pri všetkom tomto snažení sa postupne strácal človek, človek síce uznávaný, podporovaný, ale aj zneužívaný v prospech iných akoukoľvek formou. Formou ideologickou, pracovnou, svetonázorovou, rasovou, sociálnou a pod. Ale vzdelaní a rozhladení ľudia stále hľadali, hľadajú a budú hľadať skutočnú spravodlivosť, rovnosť či humánny rozvoj v konkrétnom prostredí, v zmysle prepojenia prírodných a spoločenských podmienok i noriem života.

Lebo „prostredie človeka zahŕňa, vedľa hmotných predmetov, nevyhnutné vzťahy, teda, vedľa materiálneho systému aj duchovný systém, t. j. prvky ako veda, umenie, morálka a pod. Podstatné je, že prostredie, ako istý vymedzený priestor, obsahuje podnety, ktoré sú nevyhnutné pre rozvoj osobnosti“ (Kraus, Poláčková, 2001, s. 99). Práve prostredie je tým fenoménom, ktorý výrazne vplýva na život každého jedinca, pôsobí na neho hodnotami, vzťahmi, kultúrou, spôsobom komunikácie, v smere bezpečnosti a hodnôt života, jeho vnímania, či už v línii tradícií, zvykov, poznávania a riadenia sa historickými skúsenosťami, svetovými či národnými, ale predovšetkým zohľadňujúcimi národné potreby pri uznávaní a podpore potrieb, zvykov a skúseností iných národov. V dejinách Slovenskej republiky je prejavovaných a uplatňovaných veľa hodnôt, skúseností či podnetov, od utláčania, podceňovania, nedostatočného uznávania či zaznávania, ale zároveň aj neuvedomovania si skutočnosti, že všetko môžu príslušníci národa svojim životom, poznaním, voľbou schopných predstaviteľov, riadiacich činiteľov, ale aj vlastnými prístupmi, vzťahmi, kultúrou správania či občianskeho spolužitia zmeniť. S týmto všetkým je spojená línia vzdelávania a výchovy budúcich občanov, tvorcov hodnôt, spolupráce a bezpečnosti v národných i medzinárodných podmienkach. Lebo, perspektívu, kvalitu života, bez vlastného pričinenia nemožno očakávať, čakať na podporu i pomoc od iných nestačí, treba ich získavať vlastnou činnosťou a životom. V tejto línii úvah je nutné, do podmienok Slovenskej republiky, vzhľadom na realizáciu bezpečnosti v školách, do uvažovania vniesť viacero otázok a to:

- aká je kvalita života v krajine a čo ju ovplyvňuje,
- je úroveň šťastia v krajine prijateľná,
- je dostatočne zabezpečovaná bezpečnosť obyvateľov aj ich vlastným pričinením,
- je skutočná úroveň všeobecného ľudského rozvoja v krajine (HDI) na potrebnej úrovni,
- aká je úroveň spojenia obyvateľov s krajinou ich života a práce,
- aká je miera spoločensko-politickej i pracovnej aktivity občanov Slovenskej republiky,
- v čom je podstata nespokojnosti či problémov v spoločenskom živote krajiny?

Začiatok odpovedí je nutné nachádzať predovšetkým v pohľade na hodnotenie kvality života, ktorá je, podľa Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO), charakterizovaná ako „individuálne vnímaná životná situácia v kontakte určitej kultúry a určitého hodnotového systému, vo vzťahu k vlastným cieľom, očakávaniam, hodnotiacim kritériám a záujmom“ (in Határ, 2014, s. 8). V nadväznosti na definíciu kvality života P. Ondrejko (2006) rozpracoval aj jej súčasti, ktorými sú životné prostredie, zdravie a choroba, osobná a kolektívna bezpečnosť, úroveň bývania, medziľudské vzťahy, voľný čas, sociálna a technologická charakteristika práce, možnosť podielu na riadení spoločnosti, sociálne istoty a občianske slobody. Pri praktickom uplatňovaní a hodnotení tejto výraznej súčasti života spoločnosti i jednotlivca je potrebné konštatovať, že v Slovenskej republike je kvalita života na primeranej úrovni, čo sa týka uspokojovania potrieb, ale v súvislosti s jej hodnotením aj s potrebnou a nevyhnutnou sebareflexiou každého dospelého občana. S otázkou i odpoveďou ako do celospoločenskej kvality života sama, či sám prispieva? Slovenská republika je v kvalite života na 35. mieste zo 149 hodnotených krajín (údaj z roku 2019). Ďalej je tu index úrovne šťastia a podľa Ústavu pre výskum šťastia v Kodani je v súčasnosti Slovensko na 45. mieste, keď sme klesli o 13 miest z predchádzajúceho 32. miesta. Bezpečnosť nie je nedostatočná, ale potrebné je zvýšiť a skvalitniť autoritu bezpečnostných organizácií, najmä štátnej a obecných polícií, v určitej miere aj armády, pričom sa požaduje aj ostrážitosť samotných obyvateľov. V oblasti všeobecného ľudského rozvoja (HDI), ktorý zahŕňa úroveň výkonnosti hospodárstva, rozvinutého bohatstva krajiny, kvalitu vzdelania, ochranu a zabezpečovanie zdravia, morálny stav spoločnosti či naplňovanie životných očakávaní, je Slovensko na 45. mieste, spolu s Tureckom (2022), spomedzi cca 190 krajín. Nie je to najhoršie, ale existuje priestor na zlepšovanie, aj v súlade s historickým názorom J. A. Komenského, ktorý v publikácii Šťastie národa (Sárospatak, 1652) konštatoval, že šťastie národa a rozvoj každej jeho členky či člena, je vo vzdelanosti, kultúre, schopných ľuďoch v riadení krajiny, dôstojnosti a viere. Doplňiť je potrebné aj fakt, že aj vo vzájomnej súhre, prístupe a iniciatíve všetkých občanov v zmysle noriem ústavy každej demokratickej krajiny. Aj v smere eliminácie negatívneho spoločenského javu, korupcie, pri odstraňovaní ktorej sme, podľa svetových tabuliek, až na 47. mieste. Ďalej je potrebné riešiť, z hľadiska bezpečnosti v školách, v krajine, či z hľadiska prístupov občanov, aj fakt z prieskumov, že až ¼ populácie chce slovenskú krajinu opustiť. Ale ani v cudzine nie je všetko ideálne, sú problémy rozličného druhu a začať treba sebareflexiou či neprevláda strohý egoizmus či individualizmus, vzhľadom na iných ľudí či krajinu.

Teda, sledovať a vyhodnocovať je potrebné aj mieru spoločensko-politickej i pracovnej aktivity občana či občanov, na úrovni vlastenectva či národovectva, mieru tolerancie, súdržnosti, perspektív. Riešiť je potrebné aj podstatu nespokojnosti občanov v línii spravodlivosti, objektívnosti, pravdy,

kultúry či vzťahov. Potrebné je riešiť aj, v súčasnosti, najvýraznejšiu spoločenskú situáciu, v smere eliminácie rozporov, názorového rozdelenia krajiny s presadzovaním, najmä vytváraním podmienok pre občiansku ústretovosť, dôstojnosť, angažovanosť, zodpovednosť. A demokraciu charakterizovanú ako systém riadenia spoločnosti, v ktorej sú eliminované výhody akejkoľvek skupiny alebo jednotlivca (Tóth, 2015). V zmysle užívateľskej demokracie je nutné krajine, zo strany verejných a politických činiteľov, viac slúžiť, neoddeľovať sa od života občanov, nepresadzovať moc, ale politickú kultúru či hľadanie a realizovanie konsenzuálnych riešení. Lebo práve kritizovaná kvalita života a nízka politická kultúra sú zdrojmi podnetov pre odchody obyvateľov z krajiny či znižovanie ich spoločensko-ekonomickej angažovanosti, prípadne zodpovednosti. Celkovo je potrebné uplatňovať, z hľadiska bezpečnosti v školách i celej spoločnosti, štátnej či všeľudskej, text Deklarácie vzájomnej závislosti zo začiatku 21. storočia v znení:

My, ľudia planéty Zem,
s rešpektom k dôstojnosti každého ľudského života,
so starostlivosťou o budúce generácie,
s rastúcim chápaním svojho vzťahu k prostrediu,
s poznaním hraníc našich zdrojov
a s potrebou adekvátnej potravy, vzduchu, vody, prístrešia,
ochrany zdravia, spravodlivosti, seberealizácie,
vyhlasujeme svoju vzájomnú závislosť a rozhodujeme sa
pracovať spolu v mieri
a v harmónii so svojím prostredím,
aby sme zvýšili kvalitu všetkého života, kdekoľvek sa vyskytuje.

A naplnovanie tohto textu je v reálnom živote, na základe kvalitnej výchovy a vzdelávania, vhodný prístup k rozvoju ľudského potenciálu, ľudského kapitálu.

Bibliografia

- Bendl, S. (2011). Školní kázeň v teorii a praxi. Praha : Triton. ISBN 978-80-73874-32-2.
- Bregman, R. (2020). Ľudskosť. Optimistická história človeka. Bratislava : NPress. ISBN 978-80-99925-38-1.
- Carson, B. (2015). You have a brain. Grand Rapids : Zondervan. ISBN 978-0-310-74599-0.
- Čič, M. (2001). Cesta k demokracii. Pezinok : Formát. ISBN 80-89005-06-3.
- Danek, J. (2018). Osobnosť, spoločnosť, výchova. Nadlak : Editura. Ivan Krasko. ISBN 978-973-107-127-5.
- Danek, J. (2022). Výchova v teórii a praxi. Trnava : UCM. ISBN 978-80-572-0248-6.

- Deneen, P. J. (2022). Prečo liberalizmus zlyhal. Bratislava : Postoj Media s.r.o. ISBN 978-80-89994-54-7.
- Emmerová, I. (2012). Spolupráca školy s rodinou pri prevencii problémového správania žiakov základných a stredných škôl s osobitným zreteľom na pôsobenie sociálneho pedagóga. Hradec Králové : Gaudeamus. ISBN 978-80-7435-232-4.
- Emmerová, I. (2023). Možnosti školy v prevencii rizikového a problémového správania žiakov. Ružomberok : Verbum. ISBN 978-80-561-1019-5.
- Emmerová, I. (2023). Riešenie rizikového a problémového správania žiakov. Ružomberok : Verbum. ISBN 978-80-561-1020-1.
- Gál, E. (2004). Ľutujem, ale vaša duša práve zomrela. Antropos – časopis pre humanitné a sociálne poznanie. 1, 2004, č. 1, s. 13 – 16.
- Gruschka, A. (1994). Bürgerliche Kälte und Pädagogik. Moral in Gesellschaft und Erziehung. Wetzlar : Büchse der Pandora. ISBN 978-38-8178-080-3.
- Határ, C. (2014). Kvalita života inštitucionalizovaných seniorov v edukačnom kontexte. Nitra : UKF. ISBN 978-80-558-0701-0.
- Hulan, B., Dzuriaková, J. (2007). Sociálna etika. Žilina : ŽU. ISBN 978-80-8070-680-7.
- Jachtchenko, W. (2020). Manipulatívna rétorika. Praha : Grada. ISBN 978-80-271-2900-3.
- Kraus, B., Poláčková, V. a kol. (2001). Člověk, prostředí, výchova. Brno : Paido. ISBN 80-7315-004-2.
- Lorenz, K. (2000). 8 smrtelných hříchů. Praha : Portál. ISBN 80-20008-42-X.
- Ondrejko, P. (2006). Úvod do metodológie sociálnych vied. Bratislava : Regent. ISBN 80-88904-44-7.
- Plichtová, J. (2004). O dvojakej prirodzenosti človeka. Filozofia, 59, 2004, č. 2, s. 100 – 109.
- Průcha, J. (1997). Moderní pedagogika. Praha : Portál. ISBN 80-7178-170-3.
- Sapolsky, R. M. (2017). Behave. The Biology of Human and Our Best and Worst. New York : Penguin Press. ISBN 978-159-4205-071.
- Steindl, M. (2000). O smrti. Bratislava : Iris. ISBN 80-80778-90-5.
- Tóth, R. (2015). Politologický slovník. Praha : Portál. ISBN 978-80-262-0807-5.
- Zelina, M. (2004). Teórie výchovy alebo hľadanie dobra. Bratislava : SPN. ISBN 80-10-00456-1.

Prof. PaedDr. Ján Danek, CSc.

Katedra pedagogiky

Univerzita Komenského v Bratislave, Pedagogická fakulta

Šoltésovej 4, 811 08 Bratislava

danek@fedu.uniba.sk